

DANISH
TECHNOLOGICAL
INSTITUTE

Bæredygtighed i energirenovering

27. November 2015

Præsenteret af:
Henrik Poulin
Teknologisk Institut

Center for bæredygtigt byggeri

- 3 sektioner
 - Bæredygtighedsgruppen
 - Certificering og kontrol
 - Byggelaboratoriet
- Opgaver
 - Udarbejdelse af EPD'er
 - Konsulent bistand vedr. miljøegenskaber
 - Bygningscertificering
 - Kortlægning af bæredygtige byggerier i DK
 - Undervisning
 - Deltagelse i udarbejdelse af bæredygtige tiltag
 - Spireprojekter
 - Kurser omkring bæredygtighed

Dagsorden

- 1 Definition af bæredygtighed
- 2 Eksisterende værktøjer
- 3 Definition af miljø
- 4 Udfordringer inden for miljø
- 5 Debat

Definition af bæredygtighed

- De tre grene inden for bæredygtighed

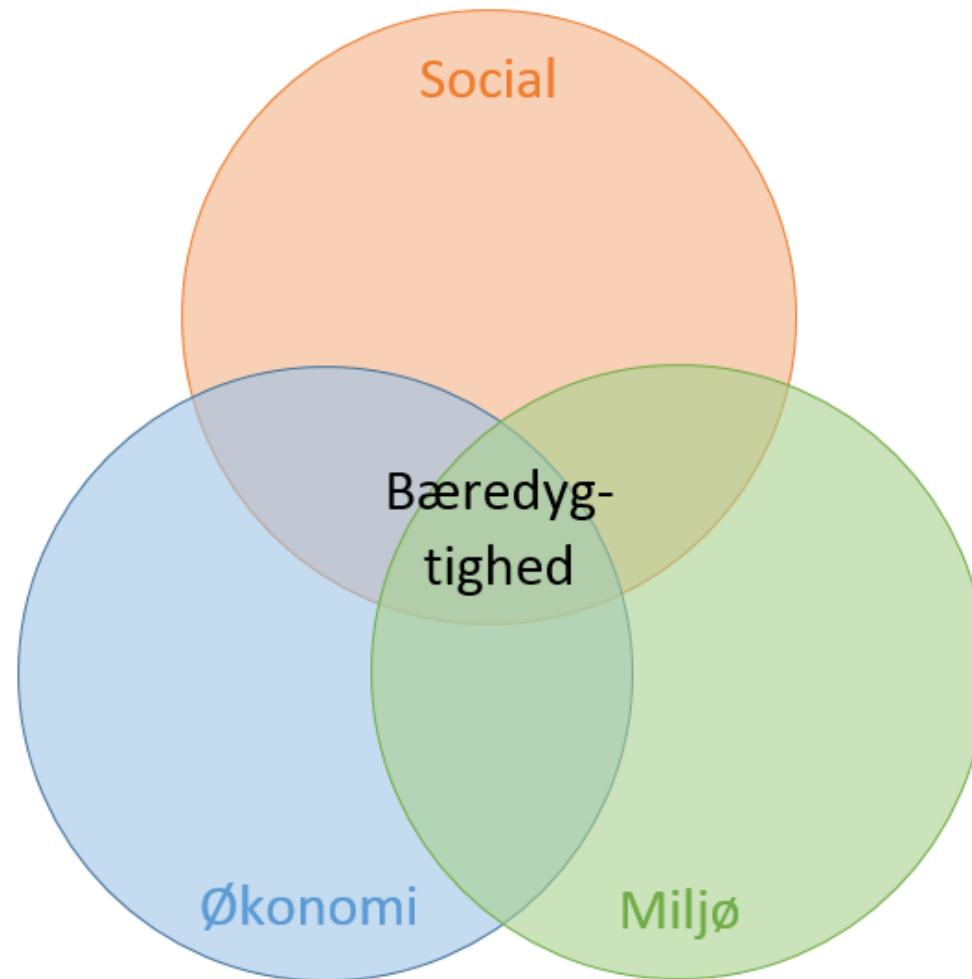
1

2

3

4

5

Definition af bæredygtighed

- Social bæredygtighed

1

- Naturindhold
- Æstetik og kontekst

2

- Tilgængelighed
- Bygningsdesign
 - Arealoptimering
 - Flexibilitet
 - Funktionalitet

3

- Indeklima

4

- Dagslys
- Støj

5

- Atmosfærisk indeklima
- Termisk indeklima
- Arbejdsmiljø
- Farlige og skadelige stoffer
- Afgasning

- Osv.

Definition af bæredygtighed

- Økonomisk bæredygtighed

1

- Materialer (anlæg og udskiftning)

- Opførelse

- Bygningsdrift

2

- Tilgængelighed

- Bygningsdesign

3

- Vedligehold

- Rengøring

- Deponering og affaldshåndtering

4

- Genbrug og genanvendelse

- Levetider

5

- Transport

- Dekomponerbare konstruktioner

- Indeklima

- Osv.

Definition af bæredygtighed

- *Miljømæssig bæredygtighed*

1

- Materialer (anlæg og udskiftning)

- Opførelse

- Bygningsdrift

2

- Tilgængelighed

- Bygningsdesign

3

- Vedligehold

- Rengøring

- Deponering og affaldshåndtering

4

- Genbrug og genanvendelse

- Levetider

5

- Transport

- Dekomponerbare konstruktioner

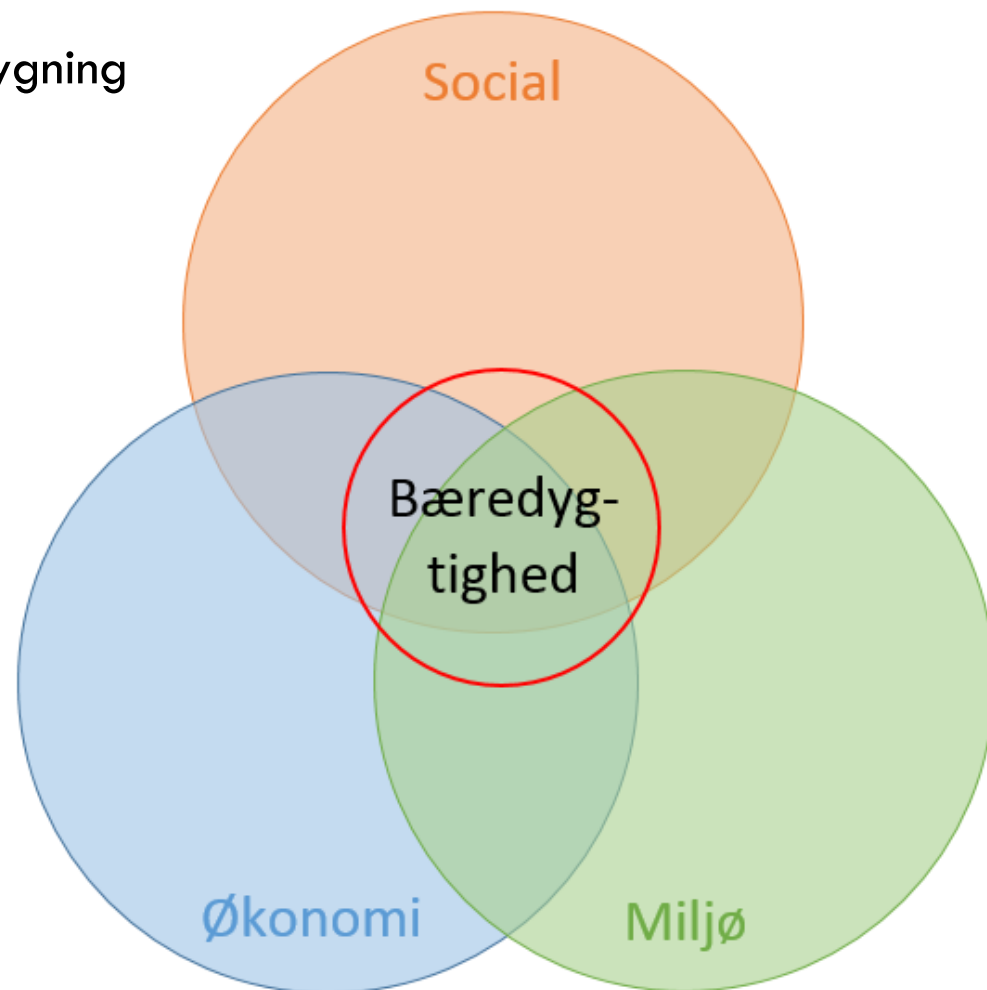
- Osv.

Definition af bæredygtighed

- Bæredygtige fokusområder

- 1 • Materialevalg og komponentopbygning
 - Farlige og skadelige stoffer
 - Afgasning
- 2 • Miljøbelastning
- 3 • Pris
- 4 • Genbrug og genanvendelse
- 5 • Levetider
- Vedligehold
- Dekomponerbarhed
- Bygningsdesign
- Tilgængelighed
 - Transporttid
 - Forbindelser
 - Miljøudledning ved transport
 - Omkostninger ved transport

Eksisterende værktøjer

- Værktøjstyper

- 1 • Certificeringsordninger
 - Produktcertificeringer (EPD'er, Svanemærket, Blomsten, FSC m.fl.)
 - Bygningscertificering (DGNB, LEED, BREEAM, Active House m.fl.)
- 2 • Vejledninger
 - Kommunale retningslinjer
 - Vejledninger (Det Økologiske Råd, Bygningsstyrelsen, LØB m.fl.)
 - Metoder (fx BDB-metoden)
- 3 • Databaser
 - 4 – Generiske miljødatabaser (fx Ökobau, Gabi og ESUCO)
 - Epd-databaser (fx epd-danmark eller Institut Bauen und Umwelt)
 - 5 – Økonomidatabaser (fx V&S Prisdata)
- Beregningsprogrammer
 - Miljø (fx LCA-programmer)
 - Økonomi (fx LCC-programmer)
 - Energi- og indeklima (fx Be10, Bsim, IESve m.fl.)

Eksisterende værktøjer

- *Værktøjstyper*

1 Generelt:

- Mange værktøjer til den projekterende fase og få til den indledende
- Mange værktøjer til nybyg og få til renovering

2 Vejledninger og certificeringsordninger:

- Bredt fokus på social, økonomi og miljø
- Mulighed for ned- eller opprioritering af enkeltparametre
- Primært nybyg

3 Databaser og beregningsværktøjer:

- Primært fokus på enkeltstående parametre
- Primært fokus på generisk data

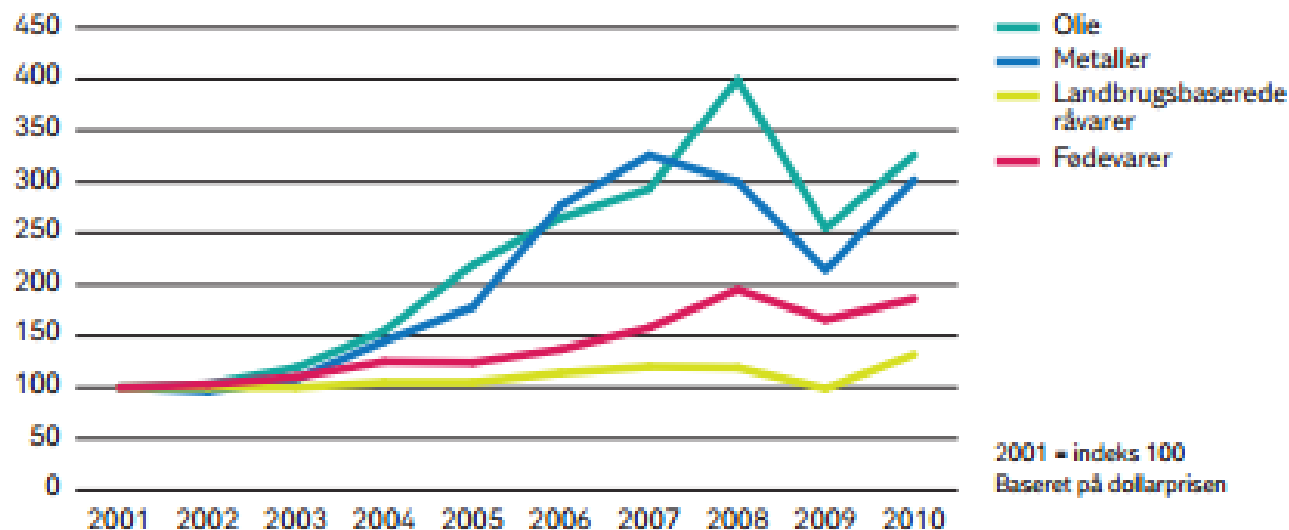
Definition af miljø

- Hvorfor miljø?

1 Stigende priser på råvarer til byggeri og anlæg

2 Markant prisstigning

Udviklingen i prisen på råmaterialer 2001-10

Ⓢ Note: Tallet 2010 er baseret på gennemsnit fra januar til november 2010.

Ⓢ Kilde: DI beregninger baseret på IMF, Indices of Primary Commodity Prices 2000-2010

Definition af miljø

- Dokumentation og mærker

- Type I – Miljømærkning (Ecolabelling) jf. ISO 14024
- Type II – Egendeklaration jf. ISO 14021
- Type III – Miljøvaredeklarationer (epd'er) jf. ISO 14025 og EN 15804

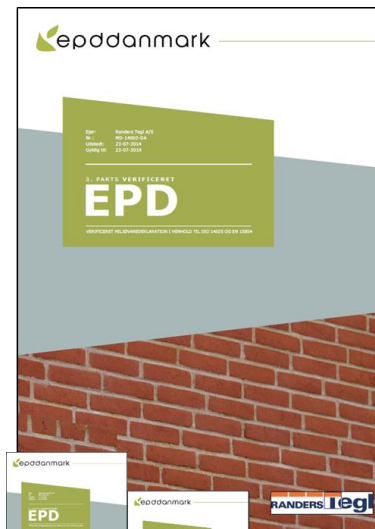
1

2

3

4

5

Definition af miljø

- Type III

EPD (**E**nvironmental **P**roduct **D**eclaration)

- Energiforbrug
- Miljøpåvirkninger
 - Global opvarmning
 - Nedbrydning af ozonlaget
 - Forsuring
 - Næringsstofindhold
 - Smog
- Ressourceforbrug
 - Uorganiske ressourcer
 - Uorganiske fossile brændsler
- Vandforbrug
- Affald

Definition af miljø

- Livscyklusfaser

1 Den europæiske standard for miljøvaredeklARATIONER EN 15804 har defineret følgende 4 livscyklusfaser:

- 2 • Produkt
- 3 • Byggeproces
- Brug
- Endt levetid
- Udenfor systemgrænse

4

5

Produkt			Byggeproces		Brug							Endt levetid			Udenfor systemgrænse	
Råmaterialer	Transport	Fremstilling	Transport	Indbygning	Brug	Vedligehold	Reparation	Udskiftning	Renovering	Energiforbrug	Vandforbrug	Nedrivning	Transport	Affaldshåndtering	Bortskaffelse	Genbrug og genanvendelse
A1	A2	A3	A4	A5	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	C1	C2	C3	C4	D

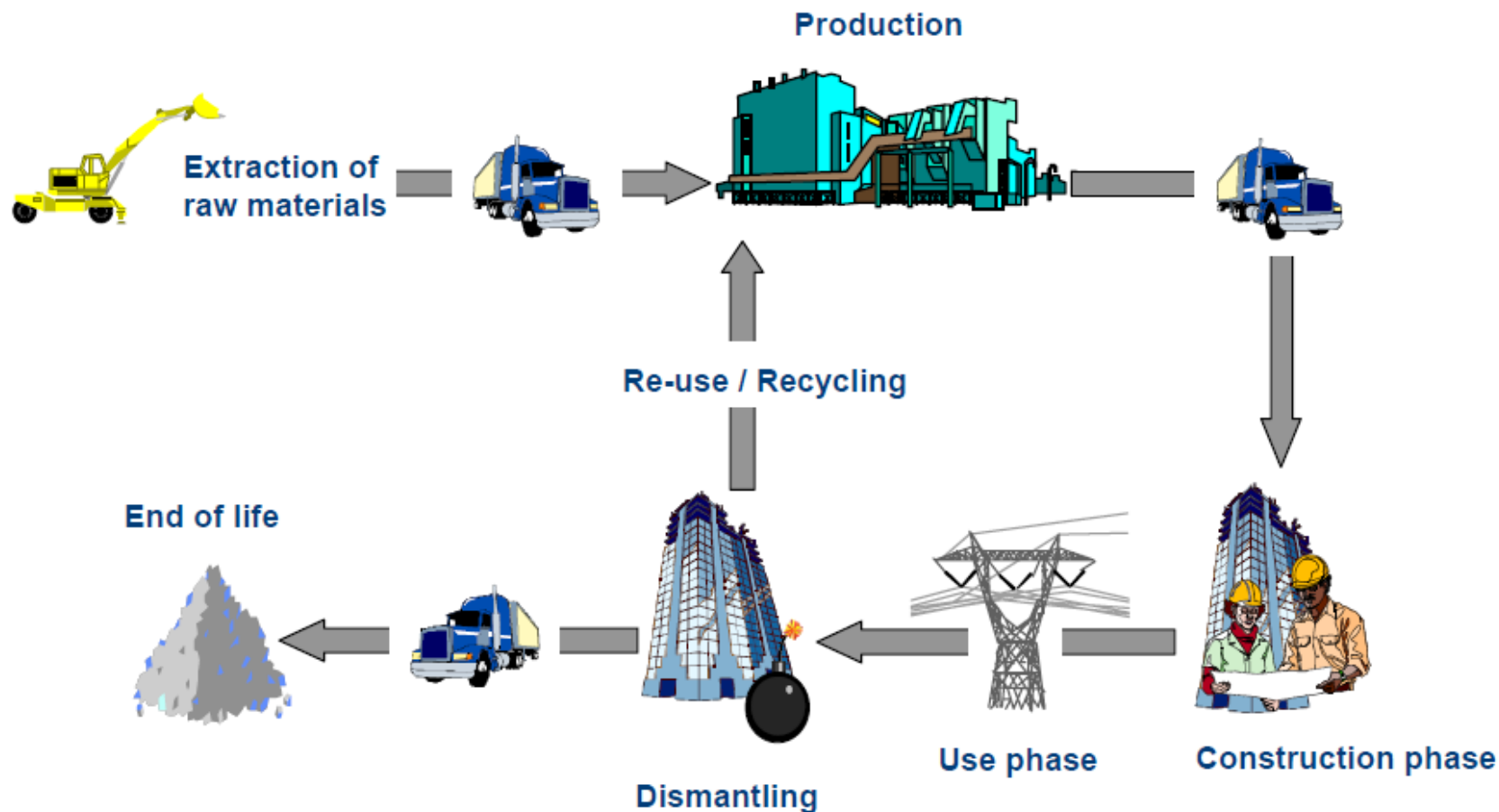
Definition af miljø

- Livscyklusfaser

1
2
3

4

5

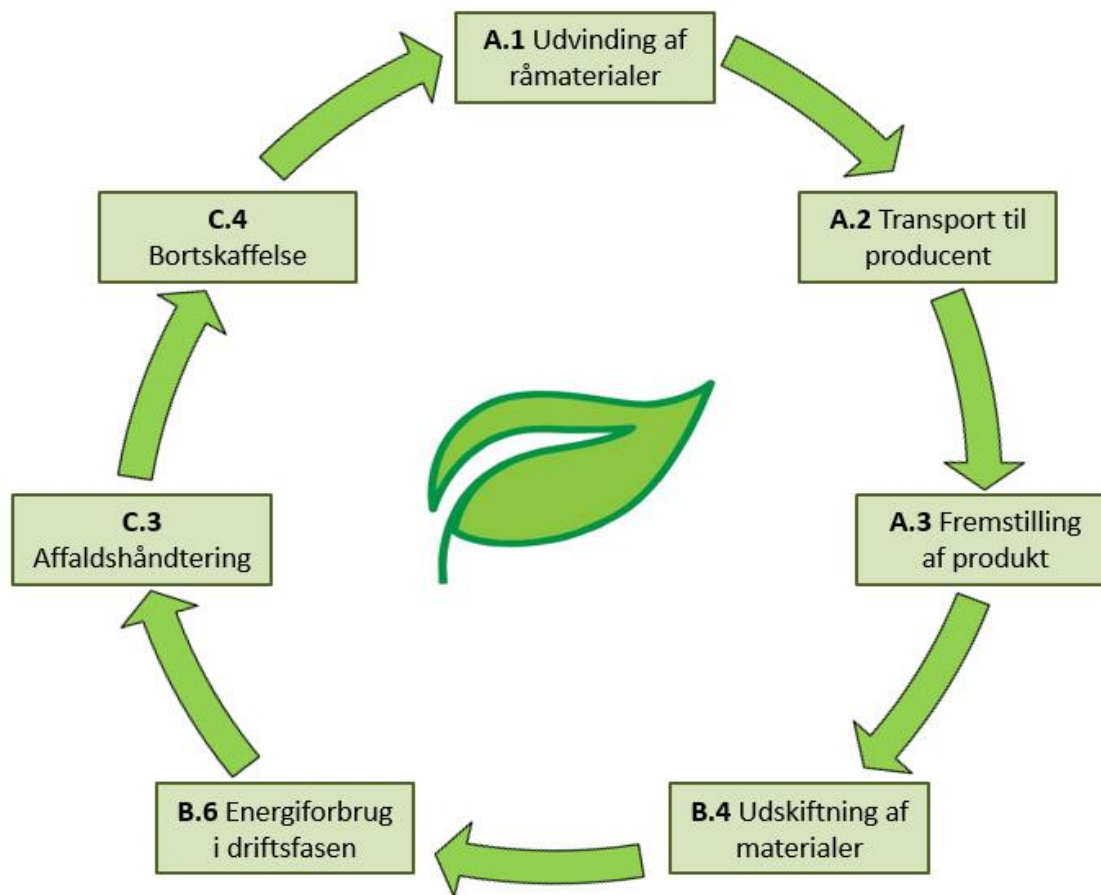
Definition af miljø

- Livscyklusfaser

1
2
3

4

5

Definition af miljø

- Miljøbelastninger

1

LCI informationer (kortlægning)

- Materialeressourcer
 - Primærenergi
- 2
- Vand
 - Affald

3

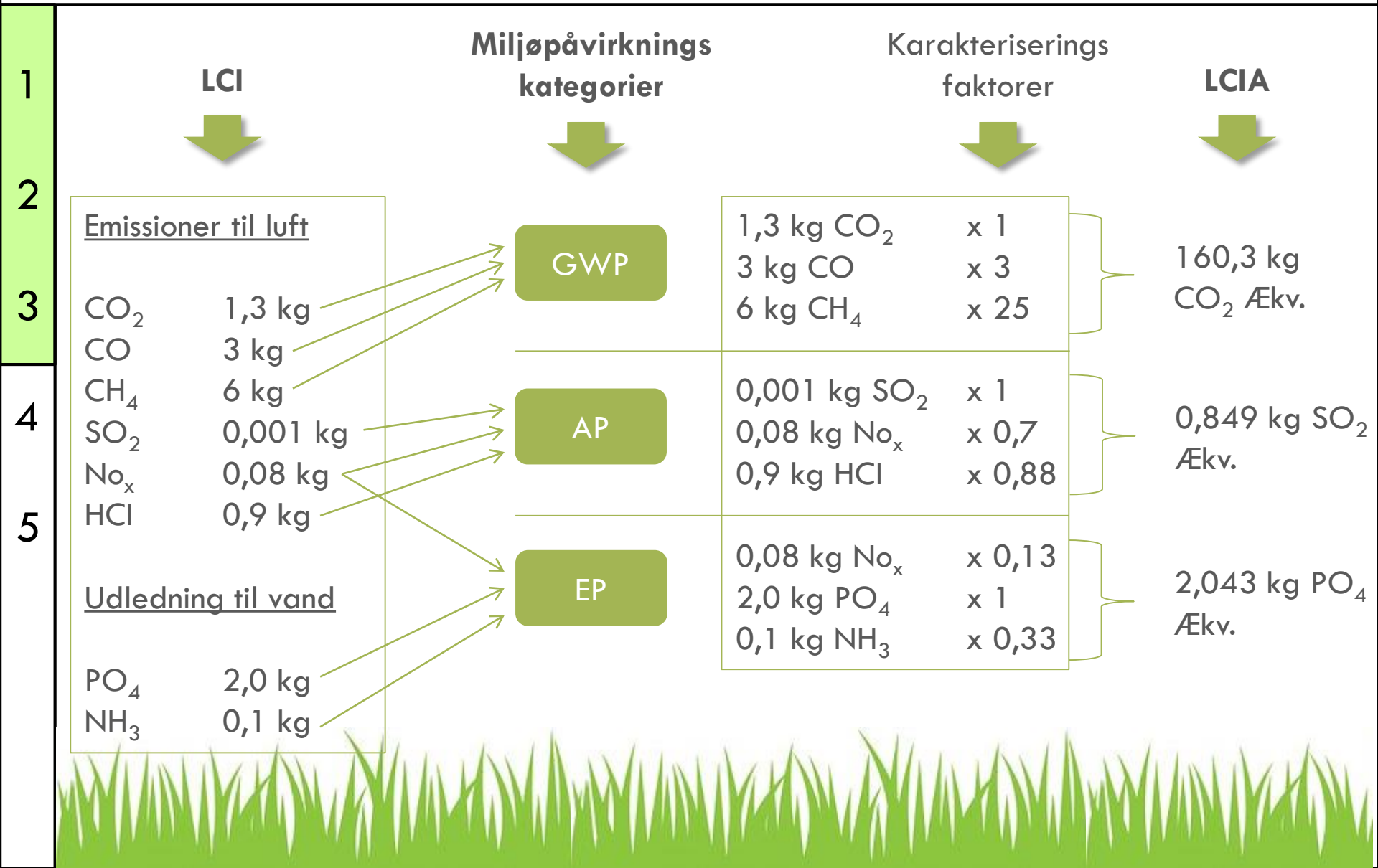
LCIA informationer (miljøpåvirkninger)

- Global opvarmning (GWP)
 - Nedbrydning af ozonlaget (ODP)
 - Forsuring af jord og vand (AP)
- 4
- Bidrag til forøget næringsstofindhold i økosystemer (EP)
 - Smogdannelse - fotokemisk ozondannelse (POCP)
 - Udtynding af uorganiske ressourcer (ADPE)
 - Udtynding af uorganiske fossile brændsler (ADPF)
- 5

Definition af miljø

- Miljøbelastninger

Definition af miljø

- Brug af miljødata

1

For at kunne udføre en LCA på din bygning skal du have klarhed og rådighed over følgende, som beskrives uddybende på de kommende sider:

2

INFO OM BYGNINGEN

- Materialer og mængder
- Levetider på bygning og byggevarer
- Det samlede etageareal
- Energi i driftsfasen

3

REDSKABER

- Datagrundlag
- Beregningsværktøj

4

5

LCA-SPECIFIKKE OVERVEJELSER

- Livscyklusfaser
- Kategorier og indikatorer

Kilde: Energistyrelsen

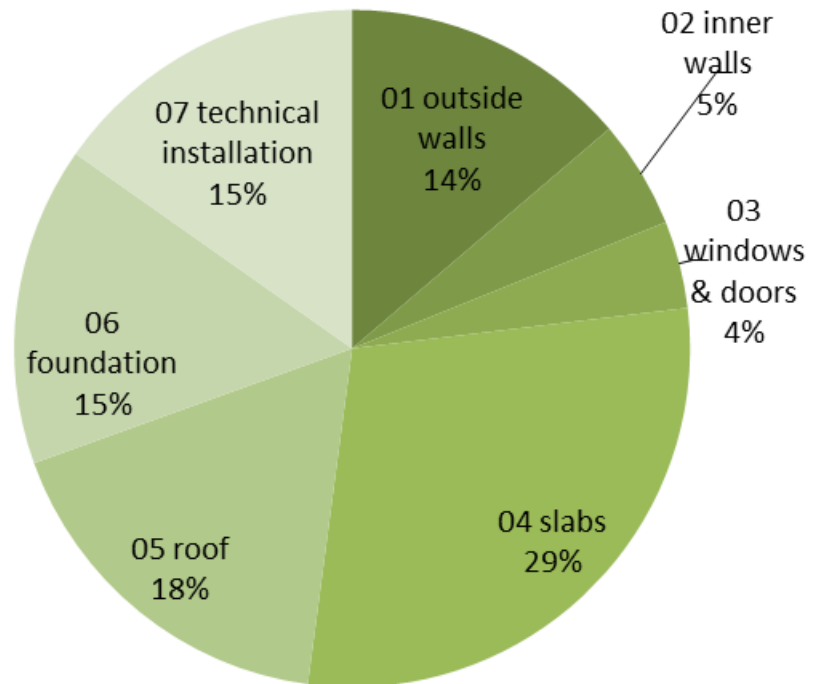
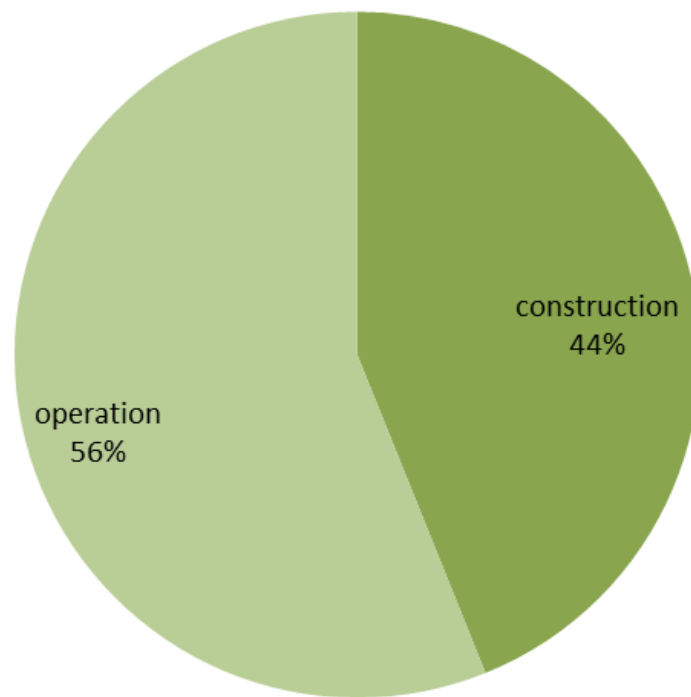

Definition af miljø

- Fordeling af miljøpåvirkning

BR2015 byggeri

- Bygningens miljøpåvirkning i et livscyklusperspektiv (GWP)
- Periode på 50 år

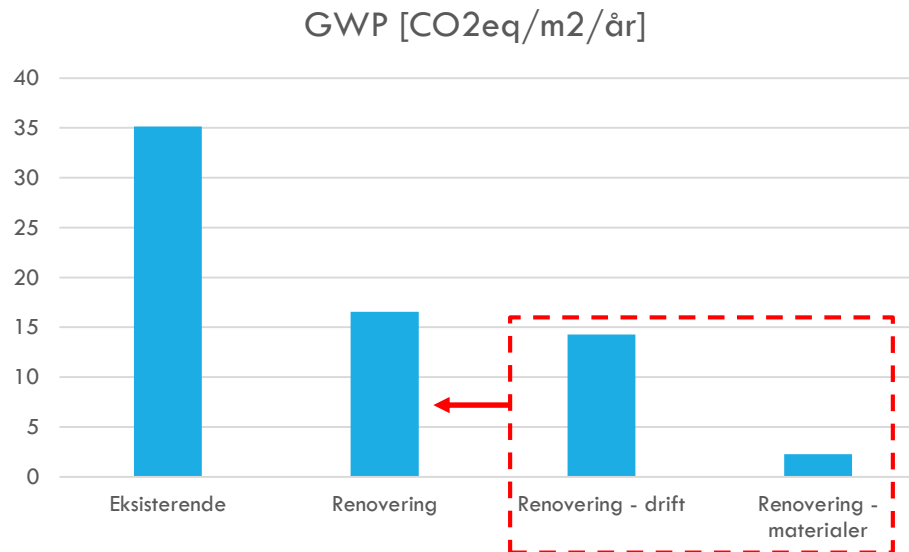

Definition af miljø

- Fordeling af miljøpåvirkning

Renovering

- Efterisolering af ydervæg med 100 mm isolering inkl. ny facadebeklædning
- Udskiftning af vinduer
- Efterisolering af tag med 150 mm isolering inkl. ny tagbeklædning

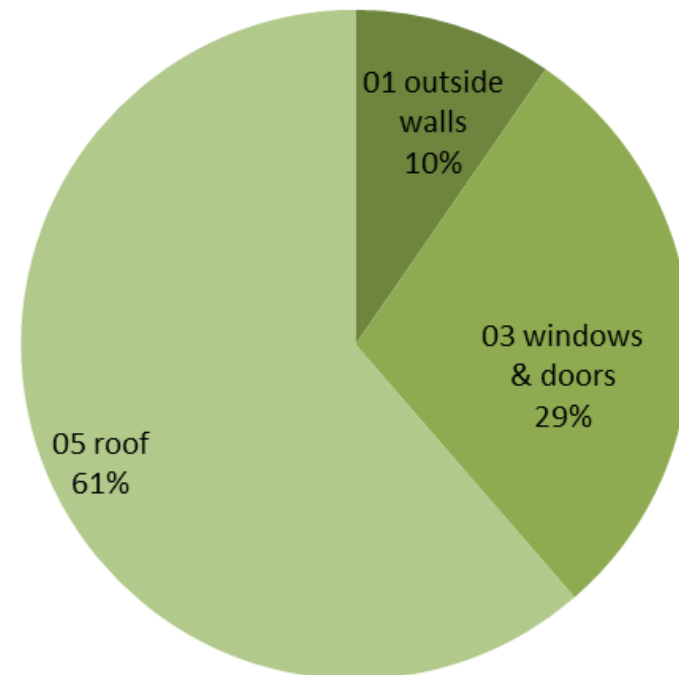
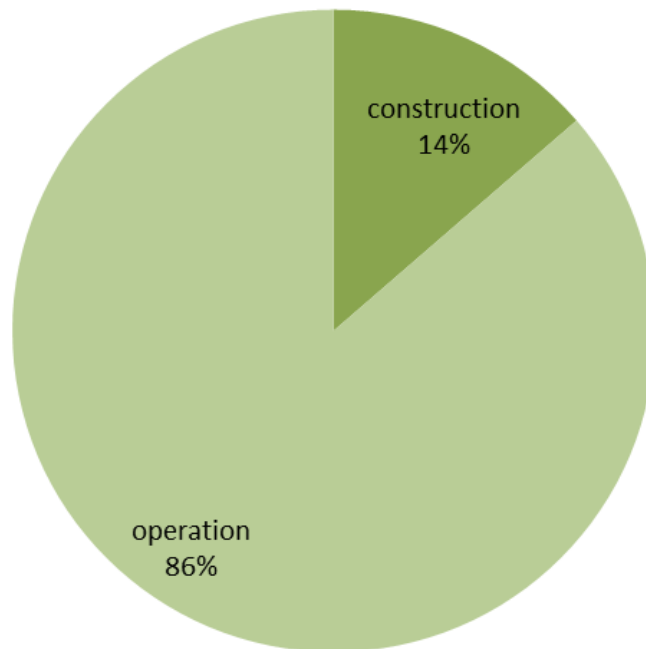

Definition af miljø

- Fordeling af miljøpåvirkning

Renovering

- Efterisolering af ydervæg med 100 mm isolering inkl. ny facadebeklædning
- Udskiftning af vinduer
- Efterisolering af tag med 150 mm isolering inkl. ny tagbeklædning

Definition af miljø

- *Vigtige fokusområder*

Materialer:

- Miljøpåvirkning pr. kg
- Densitet
- Tykkelse/mængde
- Varmeledningsevne
- Levetid
- Vedligehold
- Rengøring

Energiforsyning:

- Miljøpåvirkning pr. kWh
- Virkningsgrad
- Levetid
- Vedligehold

1

2

3

4

5

Udfordringer inden for miljø

- Regler og krav

Grundlæggende
krav

Egenskaber og
metoder

Krav til
tærskelværdier

- 1
- 2
- 3
- 4

- 5

Udfordringer inden for miljø

- Regler og krav

1

ER sket

EC har bedt CEN om at udvikle standarder for miljøvaredeklarationer (EPD) for byggevarer.

2

ER sket

1.000'vis af miljøvaredeklarationer (EPD) er udviklet rundt omkring i Europa siden da.

3

4

sker

EC har nu bedt CEN om at redegøre for, præcis hvordan EPDen kan anvendes til CE-mærkningen.

5

sker

Produkt-TC'er har påbegyndt arbejdet med udvikling af produktspecifikke EPD-regler

Udfordringer inden for miljø

- Genbrug og genanvendelse

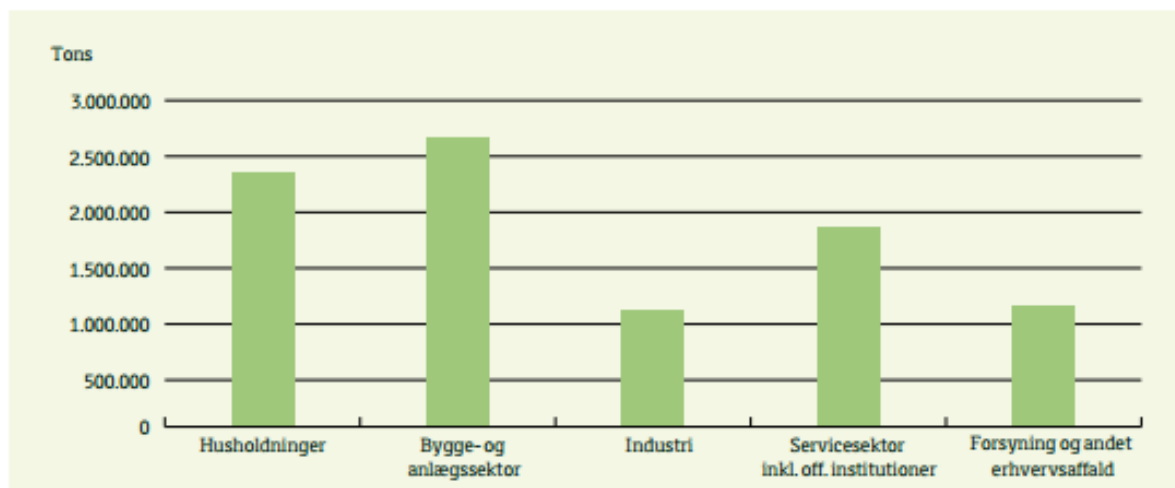
Genbrug

Når en konkret ting bliver brugt igen

Genanvendelse

Når et eksisterende materiale bliver brugt til at producere et nyt materiale

I Danmark producerede vi i 2011 ca. 9 mio. tons affald, ekskl. jord.
Den største klump er byggeaffald, mens husholdningerne står for næstmest:

Udfordringer inden for miljø

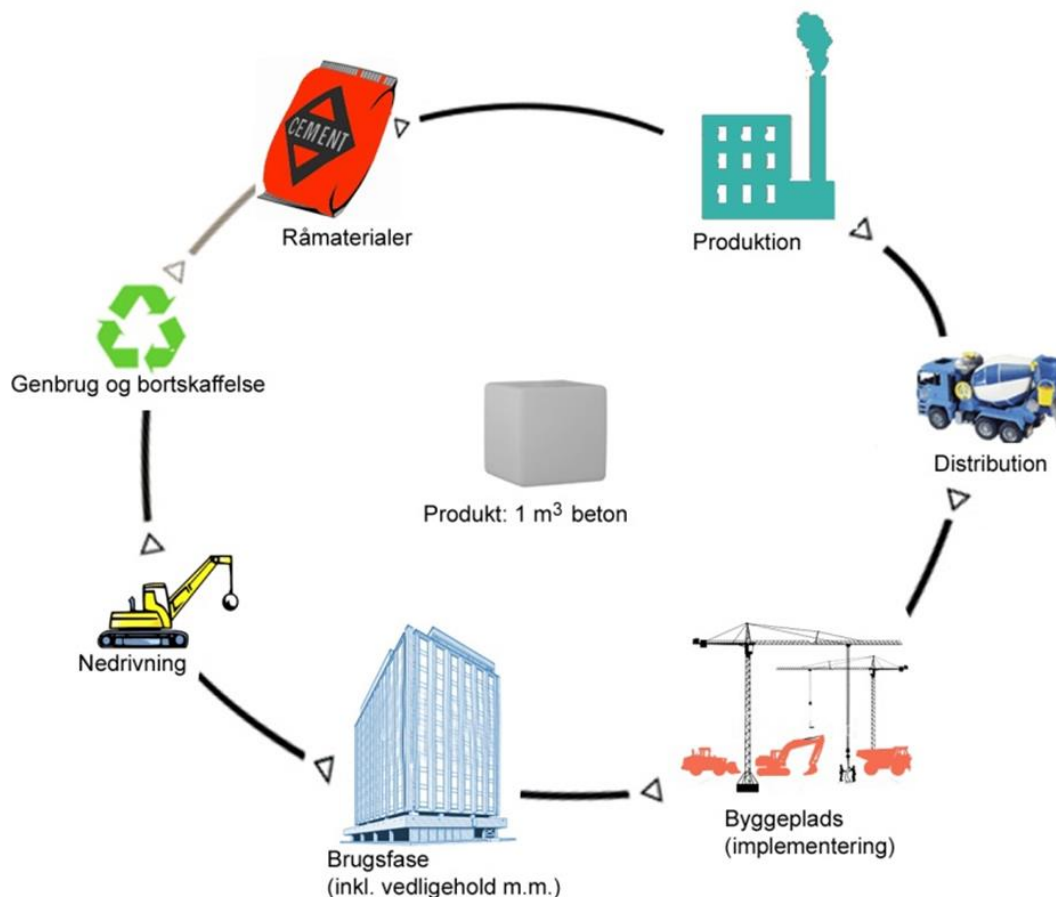
- Genbrug og genanvendelse

Byggeaffald

- 2.500.000 tons i 2011
- 87% genanvendes
- 7% brændes
- 5% deponeres

Problem:

- Meget lidt genbrug
- Meget downcycling

1

2

3

4

5

Udfordringer inden for miljø

- Genbrug og genanvendelse

Udfordringer ved genbrug:

- Overholdelse af krav
- Bæreevne
- Restlevetid
- Mængder
- Dekomponerbarhed (lim)
- Skadelige stoffer
- Dokumentation
- Arkitektur og æstetik

1

2

3

4

5

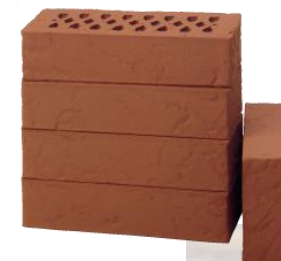

Udfordringer inden for miljø

- Levetider

Påvirkninger:

- Type (fx naturmateriale eller kunstigt materiale)
- Placering af materiale (fx inde eller ude)
- Behandling
- Vedligehold
- Placering af bygning
 - Saltindhold i luft
 - Luftfugtighed
 - Temperatur

1

2

3

4

5

Udfordringer inden for miljø

- Eksempel – tung vs let ydervæg

1 Tung ydervæg:

- 108 mm teglsten inkl. mørtel
- 300 mm isolering
- 2 • 100 mm porebeton

Let ydervæg:

- 20 mm træbeklædning
- 30 mm afstandsliste af træ
- 9 mm vindgips
- 400 mm isolering inkl. træskelet
- Dampspærre
- 30 mm isolering inkl. afstandsliste af træ
- 26 mm gipsplade

3
4
5 Tykkelse: 508 mm

U-værdi: 0,10 W/m²K

Vægt: 255 kg/m²

Varme: Fjernvarme

Levetid: +150 år

Tykkelse: 606 mm

U-værdi: 0,10 W/m²K

Vægt: 95 kg/m²

Varme: Fjernvarme

Levetid: ≈50 år

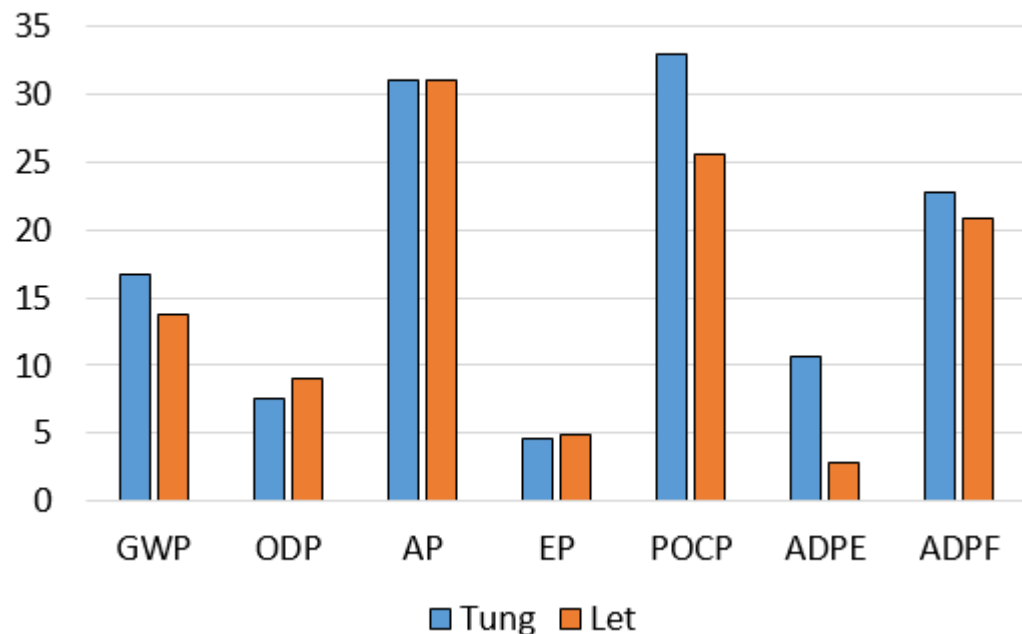
Udfordringer inden for miljø

- Eksempel – tung vs let ydervæg

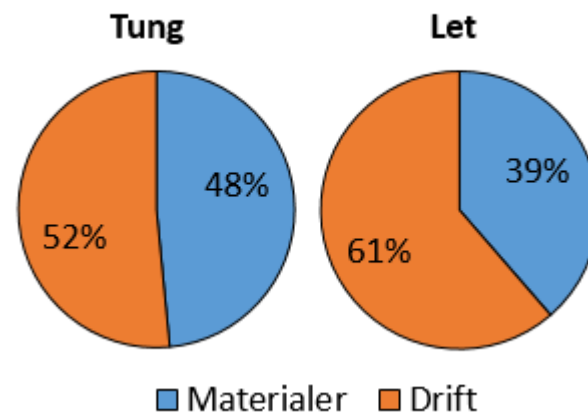
Periode: 50 år

Faser: A.1-A.3, B.4, B.6 og C.3-C.4

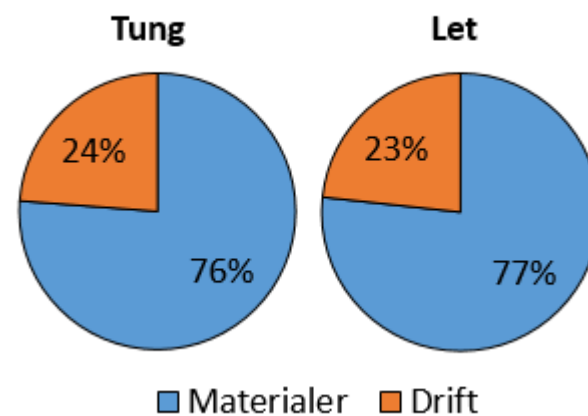
Miljøpåvirkning

GWP

AP

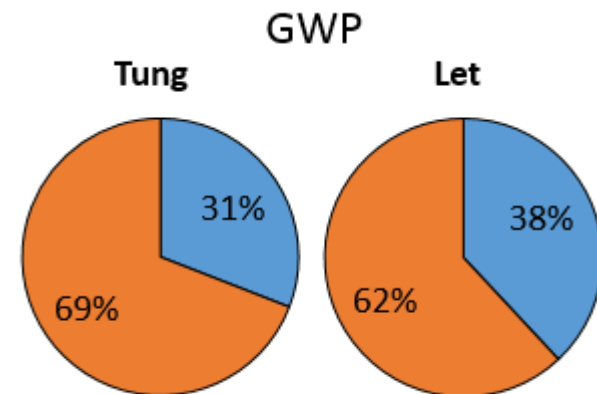
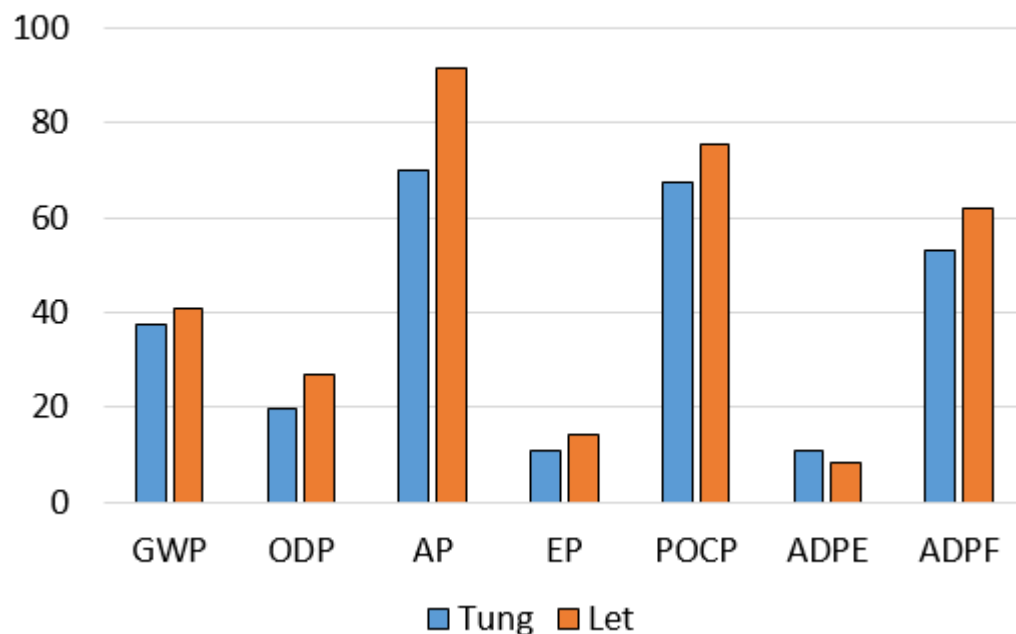
Udfordringer inden for miljø

- Eksempel – tung vs let ydervæg

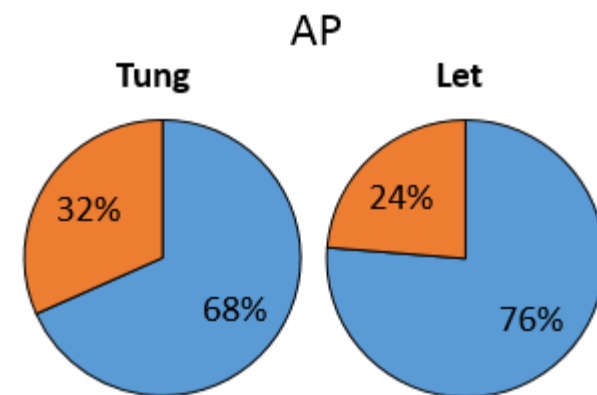
Periode: 150 år

Faser: A.1-A.3, B.4, B.6 og C.3-C.4

Miljøpåvirkning

■ Materialer ■ Drift

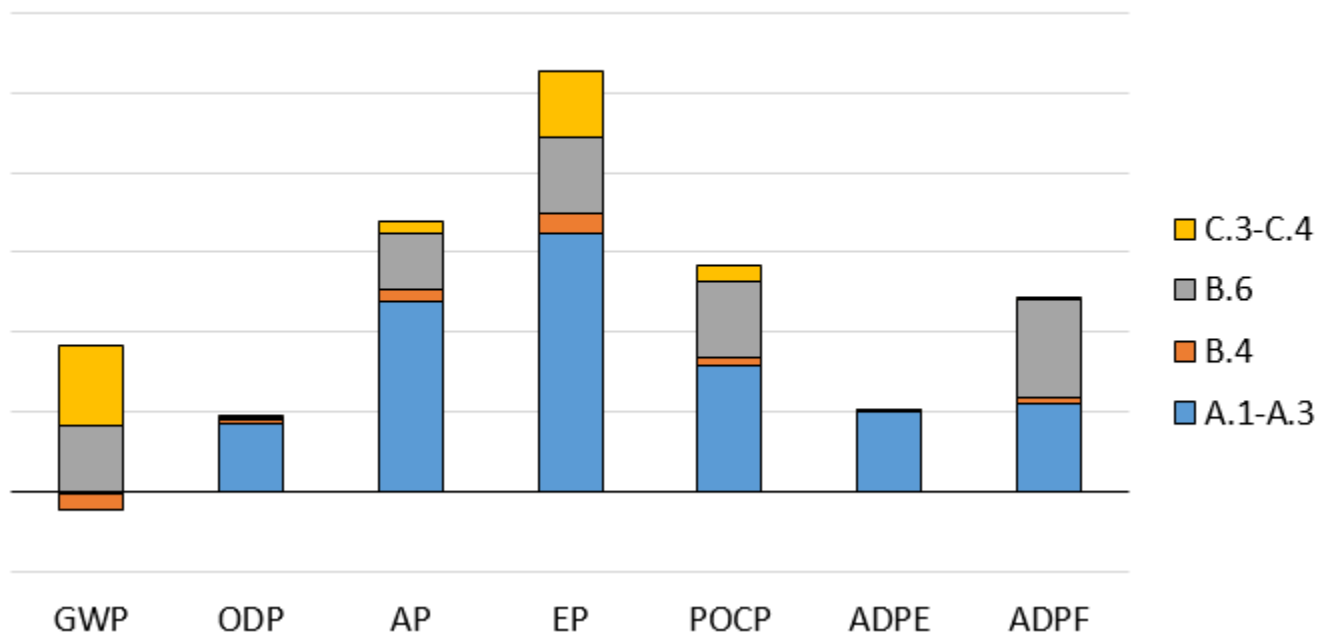
■ Materialer ■ Drift

Udfordringer inden for miljø

- Eksempel – tung vs let ydervæg

Ydervæg: Let
Periode: 50 år

Miljøpåvirkning

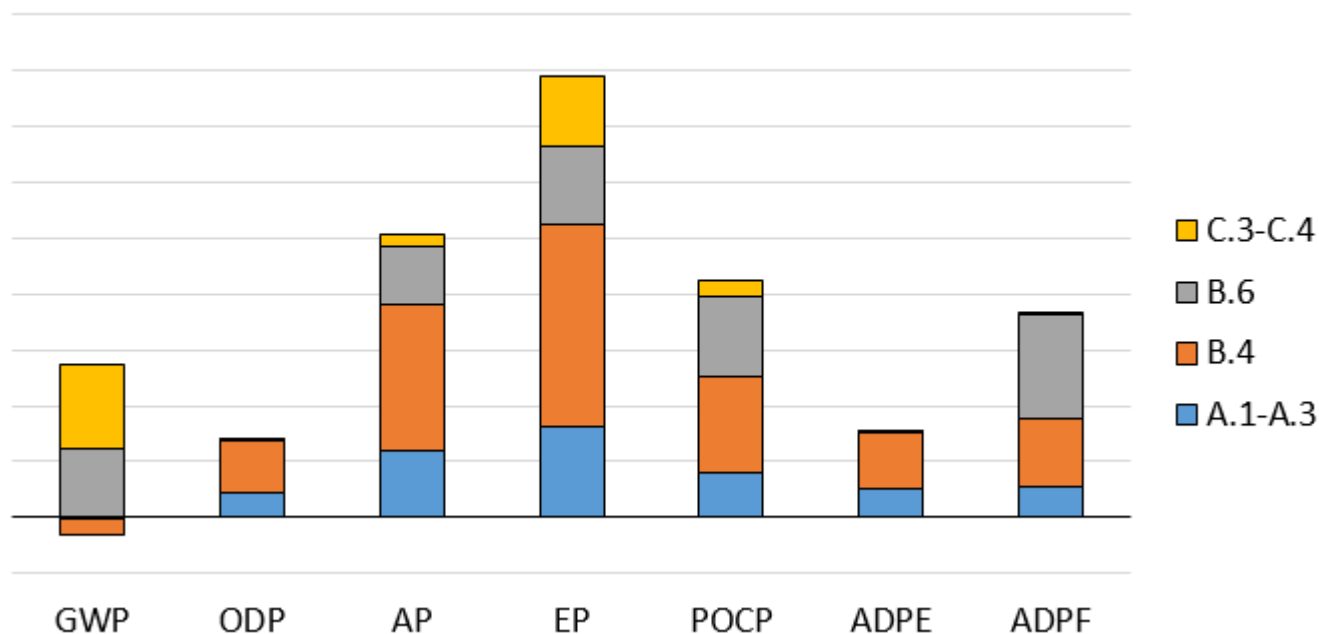
Udfordringer inden for miljø

- Eksempel – tung vs let ydervæg

Ydervæg: Let

Periode: 150 år

Miljøpåvirkning

1
2
3
4
5

Udfordringer inden for miljø

- Miljødatabaser

Miljødatabaser:

- Beat
- Ökobau
- ESUCO
- Active House

Udfordringer:

- Forskel i værdier
- EOL data
- Genbrug
- Faser

Materiale	GWP [kg CO2-ækv./kg materiale]			
	Ökobau 2013	Ökobau 2015	ESUCO vers. 1.12	AH vers. 1.4
Konstruktionstræ A.1-A.3	-1,36	-1,44	-1,51	-1,21
Konstruktionstræ C.3-C.4	1,82	1,82	1,13	1,00
Konstruktionstræ D	-0,81	-0,77		
Total	-0,35	-0,39	-0,38	-0,21
Stålprofil A.1-A.3	2,94	2,37	1,14	1,75
Stålprofil C.3-C.4	0,0007	0,0009	-0,82	-1,04
Stålprofil D	-1,41	-1,39		
Total	1,53	0,98	0,32	0,71
Beton A.1-A.3	0,12	0,13	0,16	0,09
Beton C.3-C.4	0,003	0,003	-0,0008	0,05
Beton D	-	-		
Total	0,12	0,14	0,16	0,14
Teglsten A.1-A.3	0,233	0,233	0,216	0,13
Teglsten C.3-C.4	0,003	0,003	-0,0008	0,05
Teglsten D	-	-		
Total	0,24	0,24	0,22	0,18

Udfordringer inden for miljø

- Eksempel – Afvigelser ved miljødatabaser

1 Ökobau 2013
Fase A-C:

- Træ: 0,46
- Stål: 2,94

3 ESUCO

Fase A-D:

- Træ: -0,38
- Stål: 0,32

5 Afvigelse:

- Træ: 0,82
- Stål: 2,62

Materiale	GWP [kg CO2-ækv./kg materiale]			
	Ökobau 2013	Ökobau 2015	ESUCO vers. 1.12	AH vers. 1.4
Konstruktionstræ A.1-A.3	-1,36	-1,44	-1,51	-1,21
Konstruktionstræ C.3-C.4	1,82	1,82	1,13	1,00
Konstruktionstræ D	-0,81	-0,77		
Total	-0,35	-0,39	-0,38	-0,21
Stålprofil A.1-A.3	2,94	2,37	1,14	1,75
Stålprofil C.3-C.4	0,0007	0,0009	-0,82	-1,04
Stålprofil D	-1,41	-1,39		
Total	1,53	0,98	0,32	0,71
Beton A.1-A.3	0,12	0,13	0,16	0,09
Beton C.3-C.4	0,003	0,003	-0,0008	0,05
Beton D	-	-		
Total	0,12	0,14	0,16	0,14
Teglsten A.1-A.3	0,233	0,233	0,216	0,13
Teglsten C.3-C.4	0,003	0,003	-0,0008	0,05
Teglsten D	-	-		
Total	0,24	0,24	0,22	0,18

Udfordringer inden for miljø

- *Renovering vs nybyg*

1

Udfordringer ved nybyg:

- Valg af materialer
- Anvendelse af miljødata

2

• Genbrug og genanvendelse

3

• EOL data

• Levetider

4

Yderligere udfordringer ved renovering:

- Fjernelse af eksisterende materialer
- Rest levetider

5

- 1 • Mangler der værktøjer? Hvilke?
- 2 • Hvordan skal miljø, økonomi og social bæredygtighed vægtes ift. hinanden? Hvem bestemmer hvad der er vigtigst? Hvordan ligges de sammen?
- 3 • Hvordan gøres miljø forståeligt/håndgribeligt?
- 4 • Hvordan sikres der sammenlignelighed inden for LCA-beregninger?
- 5 • Hvordan bestemmes den præcise levetid og restlevetid for materialerne? Er det laveste fællesnævner som bestemmer konstruktionens samlede levetid og rest levetid?
- Hvordan kan vi anvende flere genbrugte materialer?
- Kan det bedst betale sig miljømæssigt at rive ned og bygge nyt eller renovere?
- Hvilke miljøudledninger er relevante at fokusere på?

